



ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ
·НЕОФИТ РИЛСКИ·
БЛАГОЕВГРАД

**ЕТИЧЕН КОДЕКС
НА ПРЕПОДАВАТЕЛИТЕ**

БЛАГОЕВГРАД

2023

ВЪВЕДЕНИЕ

Представеният кодекс е най-обща нормативна рамка, която ориентира преподавателя при изпълнение на неговите професионални ангажименти. Професионалното поведение на академичния състав подлежи на етична регулация. Подобна регулация се извършва върху основа на синтеза между традиционните нравствени ценности (добро, истина, човеколюбие, толерантност и др.) и ценности от учебен, научен, управленчески характер. Това многообразие от ценности създава условия понякога да се поражда конфликт между тях, като в някои случаи вторите стават доминиращи – в ущърб на първите. Възниква въпросът: кое е нравствено? Нравствено поведение е онова, което съдейства за утвърждаване принципите на класическата етика и същевременно импулсира движението към ефективност в професионалната работа.

Етичният кодекс на преподавателите регламентира техните отношения със студентите, с академичното ръководство, с колегите и със служителите. В кодекса са формулирани задълженията на преподавателите към университета; уточнен е характерът на научно-преподавателската дейност; поставен е акцент върху моралните условия за повишаване на професионалното равнище. Кодексът в своята цялост изпъква като документ, чрез който се утвърждава хуманистичната мисия на преподавателя.

Членовете на преподавателския състав поемат задължението да работят за натрупване на надеждно и достоверно научно знание, което да служи като основа за успешно въвеждане на студентите в специалността и за разширяване на научния потенциал в съответната област. При своето движение към научно усъвършенстване, преподавателите приемат идеята, че трябва да се ръководят от разгърнатите в кодекса принципи и норми за морално поведение. Същевременно приемат, че тяхното нарушаване е свързано с получаване на определени санкции, включително и нравствено

осъждане.

Представеният кодекс не е затворена система. Той има отворен характер и може да бъде допълван с други принципи и норми, чрез които да се усъвършенстват неговите възможности за по-ефективно регулиране на морално-професионалното поведение.

ОБЩА ЧАСТ

ПРИНЦИПИ ЗА ЕТИЧНО ПОВЕДЕНИЕ

Поведението и дейността на човека са ценностно детерминирани и са свързани винаги с норми. Ценностите са вътрешно присъщи характеристики на човека и служат за саморегулиране на личното поведение, като се съобразяват с някои **етични стандарти**, които включват: 1) **етичните принципи**, чрез които се оценява поведението на човека, на общностите и на институциите и 2) **моралните норми**, които изискват, забраняват или стимулират определено поведение. Тяхното нарушаване е свързано с получаване на определени санкции, включително и нравствено осъждане.

Кое прави някои принципи, проблеми и ръководства за действие етични, а други - не? Кои са критериите за определяне на дадено ръководство като етично? Широко са възприети няколко критерии за разграничаване на етичните стандарти от други норми в обществото:

1. **Приоритетност** – етичните стандарти се възприемат като водещи, безпристрастни или върховни. Те надделяват над личния интерес, политическата принадлежност, религиозните практики. Не могат да бъдат променяни с решение на каквато и да е власт - закон, наредба и др.

2. **Универсализъм** – той е необходимо условие за моралност на действията на човека - това, което е правилно за даден човек, трябва да е правилно за всички хора в сходни условия.

3. **Благополучие на човека** – етичните стандарти винаги защитават

благополучието на човека. Свързани са с личностна оценка и самооценка; осигуряват ефективност на поведението на човека и култура на отношенията в общността.

Представените принципи са ориентири за посоката и съдържанието на морално-поведенческите реакции, осъществявани в сферата на научно-преподавателската дейност. Те са израз на идеали за професионално поведение.

ПРОФЕСИОНАЛНА ПРИГОДНОСТ

Преподавателите се стремят да извършват своята дейност в съответствие с изискванията на съвременната дидактика на висшето образование и високо ниво на научна компетентност. Те приемат да изпълняват преподавателска дейност само в онази област, в която са придобили необходимата квалификация. Същевременно приемат идеята за необходимостта от постоянно усъвършенстване на дидактичните си умения, да попълват непрекъснато научните си ресурси с цел да извършват на високо равнище професионалната си работа. Приемат за целесъобразно съпоставянето на собствените постижения с чуждия опит, за да могат максимално да бъдат полезни на студенти и докторанти.

ПРОФЕСИОНАЛНА ОТГОВОРНОСТ

Преподавателите се стремят да допринасят за поддържане и увеличаване престижа на катедрата, факултета, университета. Те имат нагласа да не допускат извършване на действия, които биха поставили под съмнение доброто име на институцията, в която работят. Същевременно те се чувстват отговорни да предпазват свои колеги от аморално поведение, да се отнасят с уважение към другите членове на академичната общност. Успоредно с това, всеки преподавател носи лична отговорност за научното си израстване.

ПОЧТЕНОСТ

При своята професионална реализация всеки преподавател защитава

личните си интереси (без да ги издига в култ) и интересите на другите членове на академичната общност. Той се съобразява със законните претенции на другите и не игнорира техните интереси. Стреми се да избягва ненужни конфликти и да прилага консенсусен подход при разрешаване на противоречия.

НАУЧНА ДОБРОСЪВЕСТНОСТ

Преподавателят добросъвестно извършва своята научно-изследователска дейност, като реализира проучвателните ѝ задачи, използвайки внушаващи доверие методи, техники, практики. Демонстрира уважение към изследователските традиции, проявява готовност да ги съблюдава и обогатява. Паралелно с това, всеки преподавател се отнася с уважение към чуждите идеи, не ги отхвърля неаргументирано, критикува ги, но с цел да ги доразвива.

ПРИЕМСТВЕНОСТ

Младите преподаватели проявяват почтително отношение към опита, достиженията, традициите, които са резултат на научноизследователските изследвания на по-възрастните си колеги. Те се стремят да съхраняват професионалните ценности и да ги реализират в своята работа. Същевременно представителите на по-възрастното поколение подкрепят по-младите си колеги в техните научни търсения, стимулират новите и смели идеи, не възпрепятстват иновациите.

УВАЖЕНИЕ НА АВТОНОМНОСТТА

Преподавателите ценят личната уникалност на всеки човек като неповторими външни данни, черти на характера, свои начини на емоционално реагиране, на удовлетворяване на потребности и интереси. Те се отнасят към индивидуалните особености като към лични постижения на човека, съобразяват се с тях и изграждат своите взаимодействия, отчитайки тяхната специфика. Признава се правото на всеки студент, колега, служител да проявява автономност, да се ръководи в поведението си от своите нагласи,

възгледи за живот, лични вярвания и пристрастия.

УВАЖЕНИЕ КЪМ СОЦИАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ

При изпълнение на своите професионални задължения преподавателите отхвърлят всякакви прояви на дискриминация. Те не допускат да оказват влияние върху характера на техните професионални взаимодействия, принадлежността на човека към определена националност, изповядването на религиозни вярвания, принадлежността му към политическа организация, пол, раса, притежаваният брачен и здравословен статус.

Културните и социални различия не изпъкват като условие за проява на неравноправие в процесите на обучение, оценяване, изследване. При всички свои дейности преподавателят се съобразява и признава с правото на другите да бъдат такива, каквито са, да притежават особености, които не съвпадат със собственото социално Аз.

СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ

Преподавателите добре съзнават, че със своята професионална активност те допринасят за увеличаване на общественото богатство. Това става преди всичко със съдействието им за изграждане на специалисти, притежаващи висока професионална култура и с развито чувство за гражданска отговорност. Същевременно със своите изследвания те съдействат за обогатяване на националния научен фонд, за усъвършенстване на взаимодействията между социалните институции, за по-ефективно регулиране на отношенията между хората, принадлежащи към различни социални групи и етноси. Преподавателите са убедени, че това е един от основните начини за изпълняване на дълга към обществото, в което живеят.

СПЕЦИАЛНА ЧАСТ

ПРАВИЛА ЗА МОРАЛНО ПОВЕДЕНИЕ

1. Преподавателят трябва винаги да поддържа на високо ниво своите дидактически умения и професионални знания.

2. С цел да оптимизира подготовката на студентите, преподавателят следва да представя научните си резултати не само в статии и монографии, но и включени в преподаваните от него дисциплини, във форма, подходяща за усвояване от студентите, в т.ч. учебници и учебни помагала.

3. Преподавателят не трябва да позволява да бъде провокиран от мотиви, основаващи се на получена облага, да оказват влияние върху оценяване на знанията на студентите.

4. Целесъобразно е преподавателят непрекъснато да обогатява методите за обучение. Особено е полезно прилагане на активни методи, както и методи, свързани със съвременни технически средства.

5. В своята професионална дейност, преподавателят следва да се ръководи от идеята, че той не само обучава, но и възпитава студентите и по-младите си колеги. Възпитателното влияние се реализира с моделите на поведение, с отношението към хора и събития.

6. Данните от изследванията са интелектуална собственост на преподавателите. Те имат право да публикуват резултатите — на собствени разноски, с помощта на университета, със съдействието на частни лица и фирми, при предварително уточнени условия.

7. Преподавателят трябва да създава необходимите условия при публикуване на получени научни резултати, така че: а) да се избягва злоупотреба с данните; б) да не се използват данните за политически или търговски цели.

8. При извършване на изследвания, съдържащи конфиденциални данни, преподавателят взема мерки за запазване на конфиденциалността на

сведенията.

9. Преподавателят не трябва да извършва изследвания, които биха нанесли вреда на здравето, психиката и морала на други хора.

10. Преподавателят не трябва да участва в изследвания, които противоречат на установени научни правила; или се подлагат на фалшификация на научни факти.

11. Преподавателят не трябва да допуска получаване на помощ за изследване (спонсориране), ако условията за помощта не съответстват на научните критерии за провеждане на проучването.

12. Всеки преподавател се стреми да утвърждава собствения си авторитет и престижа на университета, като се въздържа от действия, уронващи честта и достойнството, извършвани в личния или професионалния му живот.

13. Колегиалността е едно от основните задължения, което трябва да се спазва за да се поддържа благоприятен климат в университета. Това предполага:

15.1. Изключване на клеветата, интригата и разпространяването на недоказани обвинения;

13.2. Недопускане на лични разногласия да станат част от публичното пространство;

13.3. Въздържане от преценка на личните и професионалните качества на свой колега в присъствието на странични хора.

14. Преподавателят има задължението да споделя своя изследователски и дидактически опит с по-младите колеги и да съдейства за тяхното усъвършенстване.

15. Преподавателят трябва да сигнализира при констатиране на некомпетентност или измама, проявени от друг преподавател.

16. Преподавателят трябва да се придържа към високи етични стандарти, когато участва в комисии, свързани с избор на докторант,

асистент, с назначаване на служител, с присъждане на научна степен и звание.

17. При встъпване на преподавател в ролята на експерт (в университета или извън него) трябва да се стреми към поставяне на реална оценка, независимо от неговото отношение към обекта на оценката.

18. Преподавателят, който заема ръководна длъжност в звено на университета, не трябва да допуска проява на бюрокрация, на незаконни действия, да лишава други преподаватели от информация.

19. Преподавателят следва да разширява непрекъснато своята комуникативна компетентност. При общуване със студенти трябва да подхожда със зачитане на човешкото достойнство, да се стреми да разбира техните грижи, разочарования, цели.

УНИВЕРСИТЕТСКА КОМИСИЯ ПО АКАДЕМИЧНА ЕТИКА

С оглед на решаването на етични проблеми, възникнали в процеса на научното изследване и обучението в Университета се създава постоянна Университетска комисия по академична етика и специализирани етични комисии. Университетска комисия по академична етика предоставя съвети и препоръки по етични въпроси, извършва проверка на постъпили сигнали за нарушения или жалби, засягащи принципите на настоящия Етичен кодекс.

1. Университетската комисия по академична етика се състои от девет членове, в това число председател. Тя включва членове на академичния състав – представители на всяко едно от основните звена.

2. Председателят и членовете в състава на Университетската комисия по академична етика се утвърждават от Академичния съвет по предложение на основните звена за срок от четири години.

Организация на дейността на Университетската комисия по академична етика

1. В дейността си Университетската комисия по академична етика се ръководи от настоящия Кодекс, Правилника за устройството и дейността на ЮЗУ „Неофит Рилски“ и законите на Република България.

2. В едномесечен срок от избора Комисията определя и публично обявява Правила за работа на Университетската комисия по академична етика. Правилата се одобряват и приемат с решение на Академическия съвет.

3. Ректорът е длъжен да осигурява условия, необходими за нормалното функциониране на Университетската комисия по академична етика на територията на Университета. Административното ръководство на Университета е длъжно да гарантира на Комисията достъп до информацията, необходима за извършване на нейната дейност.

4. Комисията е независима в решенията си от административното ръководство на Университета. Тя приема и проучва при строга поверителност сигнали за нарушения от членове на академичната общност на правилата за добри академични практики, регламентирани в настоящия Етичен кодекс. При установяване на нарушение, Комисията препоръчва на ректора мерки, които да бъдат предприети според тежестта на нарушението.

5. Комисията подпомага разбирането на етичните въпроси, възникващи в областта на научното изследване като предлага подходящи образователни и информационни програми и инициативи.

6. В края на всяка календарна година Университетската комисия по академична етика представя в обобщен вид отчет за дейността си и разработва предложения и препоръки за развитие и подобряване на механизмите за решаване на етични проблеми в Университета. Отчетът се разглежда и приема от Академическия съвет на Университета.

Делегиране на отговорности към специализирани етични комисии.

1. Етичната комисия делегира на специализирани етични комисии отговорността да решават етичните въпроси, възникнали във връзка с

научните изследвания и проекти, както и правото да оценяват етичните аспекти на проектите и осъществяват мониторинг върху научните изследвания според установените етични принципи в Етичния кодекс и всички релевантни актове.

2. Специализираните етични комисии или техни членове могат да търсят съвет по спорни въпроси и специфични етични проблеми от Етичната комисия на Университета. Университетската комисия по академична етика може да преразглежда решения на специализираните етични комисии. Академичният състав, студентите, докторантите, специализантите, административният и помощният персонал могат да се обръщат към Университетската комисия по академична етика с жалби срещу решения на специализираните етични комисии.

Етичният кодекс е утвърден на Заседание на АС, Протокол №32 от 17.05.2023, точка 6 от Протокола на АС.